

รับที่ 1670

เรียน MUSIS
๑๑/๑๑/๕๗

วันที่ 12 มี.ค. 2557

มหาวิทยาลัยมหิดล
เลขรับ 04238
วันที่ 10 มี.ค. 2557
เวลา 13.59 น.

ที่ กท ๐๓๑๗.๕/๒๕๕๗

3 กองวิเทศสัมพันธ์
 ศูนย์ศึกษาพุทธศาสตร์
 สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
 ๖๒ ถนนวิภาวดีรังสิต
 เขตดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

มีนาคม ๒๕๕๗

เรื่อง เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์สำคัญรายสัปดาห์

เรียน อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

กองวิเทศสัมพันธ์
เลขรับที่ 0๖15
วันที่ 10 มี.ค. 2557
เวลา 13.40 น.

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์สำคัญรายสัปดาห์ หัวข ๒๔ กุมภาพันธ์ - ๒ มีนาคม ๒๕๕๗

ศูนย์ศึกษาพุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้จัดทำเอกสารวิเคราะห์สถานการณ์สำคัญรายสัปดาห์ ฉบับที่ ๒๒/๕๗ หัวข ๒๔ กุมภาพันธ์ - ๒ มีนาคม ๒๕๕๗ เรื่อง “บทบาทสหรัฐฯ ในมุมมองการปรับยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น” รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย สรุปได้ดังนี้

๑. หากพิจารณาความเป็นมาของความสัมพันธ์ในอดีต ประกอบกับยุทธศาสตร์ความมั่นคงญี่ปุ่น ๒๐๑๓ ซึ่งให้ความสำคัญกับความร่วมมือทั้งด้านความมั่นคง การป้องกันประเทศ และการเสริมสร้างความมั่นคงของสหรัฐฯ ในภูมิภาค เพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ร่วมกัน รวมถึงด้านเศรษฐกิจผ่านกลไก TPP โดยสำหรับสหรัฐฯ แล้ว ความร่วมมือนี้ ยังทำหน้าที่เป็นแกนหลักของเครือข่ายพันธมิตรกับประเทศอื่นๆ ในเอเชียแปซิฟิก ซึ่งจะเป็พื้นฐานต่อการปรับสมดุลใหม่ และ “การมุ่งสู่เอเชีย (Pivot to Asia)” ต่อไป

๒. ญี่ปุ่นจะเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคง และการป้องกันประเทศกับสหรัฐฯ โดยเริ่มต้นในด้านต่างๆ อาทิ (๑) ยุทธโธปกรณ์การป้องกันประเทศ (๒) ด้านเทคโนโลยี และ (๓) การแลกเปลี่ยนบุคลากร รวมถึงการทบทวนแนวทางความร่วมมือในการป้องกันประเทศ ผ่านประเด็นต่างๆ คือ รูปแบบความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศที่เป็นรูปธรรม การใช้ยุทธโธปกรณ์ของกองกำลังป้องกันตนเอง บทบาทระดับทวิภาคี งานด้านข่าวกรอง พัฒนาการฝึกอบรม เผื่อระวัง และปฏิบัติการลาดตระเวนร่วมกัน ฯ

๓. ญี่ปุ่นตระหนักถึงการเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศผ่านการร่วมมือกับสหรัฐฯ โดยให้ความสำคัญต่อท่าทีที่เหมาะสมของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ซึ่งส่วนหนึ่งของความพยายามนี้ คือ สนับสนุนการคงอยู่ของฐานทัพกองกำลังสหรัฐฯ ที่มีประสิทธิภาพและความมั่นคง โดยส่งเสริมการใช้ยุทธโธปกรณ์ร่วมกันของกองกำลังป้องกันตนเองของญี่ปุ่น และสหรัฐฯ อีกทั้ง มีความพยายามในการลดผลกระทบของฐานที่ตั้งกองกำลังสหรัฐฯ ที่มีต่อชุมชนท้องถิ่นของญี่ปุ่น

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

เรียน รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

ขอแสดงความนับถือ

เรียน หัวหน้าภาควิชางาน.....

เรียน รองอธิการบดี/ผู้ช่วยอธิการบดี.....

เรียน MUSIS

(ไชยอนันต์ จันทร์คนธ์)

ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาพุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๗๕ ๕๗๑๕

ทราบ และดำเนินการได้
 [Signature]

ทราบ + ดำเนินการได้
 [Signature]

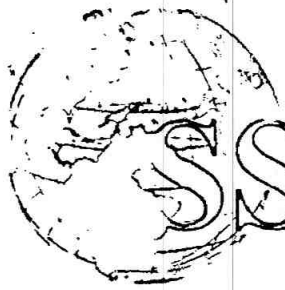
รับคืนต้นฉบับ จาก.....
 วันที่ ๑๒ มี.ค. ๒๕๕๗

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุภกิจ นาทิสวรรณ
 รองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์

ผศ.สมศักดิ์ แดงดี
 รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

มหาวิทยาลัยมหิดล
 วันที่ 12 มี.ค. 2557 เวลา 9.45 น.

Handwritten mark

SSC Weekly Focus

บทความวิเคราะห์สถานการณ์ยุทธศาสตร์และความมั่นคงของประเทศไทย ปีที่ ๒๖/๕๖ | ๒๕ ก.ค. - ๒ มิ.ย.๕๖

บทบาทสหรัฐฯ ในมุมมองการปรับยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่น

สหรัฐฯ ขาดมหาอำนาจที่เป็นเสมือนฟันเฟืองตัวสำคัญที่ประชาคมโลก โดยเฉพาะญี่ปุ่นไม่อาจปฏิเสธได้ว่า การขยับตัวอาจส่งผลกระทบต่อตนไม่มากนักอยู่ในฐานะพันธมิตรที่ใกล้ชิด และความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจที่ส่งเสริมกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น หากพิจารณาความเป็นมาของความสัมพันธ์ในอดีต ประกอบกับยุทธศาสตร์ความมั่นคงญี่ปุ่น ๒๐๑๓ ซึ่งให้ความสำคัญกับความร่วมมือทั้งด้านความมั่นคง การป้องกันประเทศ และการเสริมสร้างความมั่นคงของสหรัฐฯ ในภูมิภาค เพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ร่วมกัน รวมถึงด้านเศรษฐกิจผ่านกลไก TPP โดยสำหรับสหรัฐฯ แล้ว ความร่วมมือนี้ ยังทำหน้าที่เป็นแกนหลักของเครือข่ายพันธมิตรกับประเทศอื่นๆ ในเอเชียแปซิฟิก ซึ่งจะเป็นพื้นฐานต่อการปรับสมดุลใหม่ และ “การมุ่งสู่เอเชีย (Pivot to Asia)” ต่อไป ...

ความเป็นมาของสัมพันธภาพญี่ปุ่น และสหรัฐฯ

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นถูกฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งนำโดยสหรัฐฯ เข้าครอบงำกว่า ๗ ปี (ค.ศ.๑๙๔๕-๑๙๕๒) และถูกจำกัดขอบเขตการใช้กำลังเพียงแค่ว่าตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๙ ที่ระบุว่า “ห้ามญี่ปุ่นใช้กำลังทหารเข้าตัดสินข้อพิพาท ห้ามเข้าสงคราม และสหรัฐฯ จะคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ญี่ปุ่นเอง” กองกำลังต่างๆ จึงถูกสลาย ปลดอาวุธ และห้ามการส่งสมกำลังทหาร ผลดังกล่าวสะท้อนสืบเนื่องถึงปัจจุบัน ทั้งในด้านความมั่นคง และเศรษฐกิจ ดังนี้

ด้านความมั่นคง>> ญี่ปุ่นคงอำนาจทางทหารไว้ได้เพียงแค่อองกำลังป้องกันตนเอง (Japan Self-Defense Forces: JSDF) หรือที่เรียกว่า “Jieitai” ซึ่งมุ่งเน้นการป้องกันประเทศ และการช่วยเหลือ และบรรเทาสาธารณภัยเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ปัจจุบันสหรัฐฯ จึงมีฐานทัพกองกำลังในญี่ปุ่นเป็นภูมิยุทธศาสตร์ที่สำคัญ

ด้านเศรษฐกิจ>> ด้วยญี่ปุ่นมีการจัดสรรงบประมาณ

ด้านการทหารในสัดส่วนที่น้อยมากจากภารกิจที่ถูกจำกัดงบประมาณที่เหลือจึงถูกใช้ในการพัฒนาประเทศอย่างรวดเร็ว จนกระทั่ง ญี่ปุ่นก้าวสู่การเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด จากความเป็นพันธมิตรระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐฯ ที่ส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกัน และเป็นเสาหลักของ “ระเบียบโลกเสรี (Liberal international order)” ทำให้ปัจจุบัน ยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติญี่ปุ่น ๒๐๑๓ ก็ยังคงให้ความสำคัญต่อสหรัฐฯ มหาอำนาจที่เกื้อหนุนกันมาโดยตลอด

สัมพันธภาพระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐฯ ที่เริ่มต้นจากความเป็นผู้ชนะและผู้แพ้สงคราม ได้พัฒนามาเป็นพันธมิตรใกล้ชิด อย่างเช่นในปัจจุบัน จึงปรากฏชัดในประเด็นด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจ ดังนี้

บทบาทสหรัฐฯ ในมุมมองยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติญี่ปุ่น ปี ๒๕๕๖

จุดเริ่มต้นความร่วมมือ ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ยุทธโศปกรณ์การป้องกันประเทศ/ เทคโนโลยี/ การแลกเปลี่ยนบุคคลากร

๑) ความร่วมมือด้านความมั่นคงและการป้องกัน
ญี่ปุ่นและสหรัฐฯ มีประวัติความร่วมมือด้านความมั่นคงที่ต่อเนื่องกันมาตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยสหรัฐฯ ให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ และภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สหรัฐฯ ได้ช่วยเหลือญี่ปุ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

๒) ความมั่นคงของกองกำลังสหรัฐฯ
ญี่ปุ่นจะสนับสนุนการปฏิบัติการของกองกำลังสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และสนับสนุนการปฏิบัติการของกองกำลังสหรัฐฯ ในภูมิภาคอื่น ๆ โดยสหรัฐฯ จะสนับสนุนการปฏิบัติการของกองกำลังสหรัฐฯ ในภูมิภาคอื่น ๆ โดยสหรัฐฯ จะสนับสนุนการปฏิบัติการของกองกำลังสหรัฐฯ ในภูมิภาคอื่น ๆ

ด้านความมั่นคง: ทั้งสองประเทศมีการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกันทางยุทธศาสตร์ และค่านิยมสากลร่วมกัน อาทิ เสรีภาพ ประชาธิปไตย การเคารพในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และหลักนิติธรรม นอกจากนี้ ภูมิยุทธศาสตร์ของญี่ปุ่นยังมีความสำคัญต่อสหรัฐฯ ที่มียุทธศาสตร์การป้องกันประเทศโดยการปรับสมดุลใหม่ และปรารถนาที่จะเพิ่มขีดความสามารถของตนในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก รวมถึงการเสริมสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรทั้งญี่ปุ่นและประเทศคู่ค้าอื่นๆ

ด้วยความเป็นพันธมิตรนี้ ทำให้สามารถทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดทั้งการประชุมระดับรัฐมนตรี และระดับผู้นำ โดยทั้งสองประเทศไม่ได้กำหนดเพียงประเด็นทวิภาคีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประเด็นอื่นๆ ด้วย อาทิ สถานการณ์เกาหลีเหนือ ความมั่นคงโลก การต่อต้านการก่อการร้าย และลดการแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ฯ ดังนั้นจึงได้มีการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และขยายความร่วมมือระหว่างกันในระยะยาว ซึ่งญี่ปุ่นจะต้องยกระดับประสิทธิภาพการจัดการด้านความมั่นคง และตระหนักถึงความเป็นพันธมิตรระหว่างกันในแง่มุมต่างๆ ให้มากขึ้น

ด้านเศรษฐกิจ: ทั้งสองประเทศมุ่งมั่นที่จะบรรลุเป้าหมายในการสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก บนหลักการพื้นฐาน ความโปร่งใส ผ่านการเจรจาต่อรองตาม “ข้อตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (the Trans-Pacific Partnership: TPP)”

บทบาทความสัมพันธ์ ญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ในยุทธศาสตร์ความมั่นคงญี่ปุ่น ๒๐๑๓

๑) เสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงและการป้องกันประเทศ

ญี่ปุ่นจะเพิ่มความร่วมมือกับสหรัฐฯ โดยเริ่มต้นในด้านต่างๆ ได้แก่ (๑) ยุทธโศปกรณ์การป้องกันประเทศ (๒) ด้านเทคโนโลยี และ (๓) การแลกเปลี่ยนบุคลากร รวมถึง ญี่ปุ่นจะเพิ่มการป้องกันประเทศผ่านการเสริมสร้างความสามารถในการป้องกันตนเอง รวมทั้งขยายการทำงานร่วมกับสหรัฐฯ ในการทบทวนแนวทางความร่วมมือในการป้องกันประเทศ ผ่านการอภิปรายประเด็นที่หลากหลาย อาทิ

- ◆ รูปแบบความร่วมมือด้านการป้องกันประเทศที่เป็นรูปธรรม
- ◆ การใช้ยุทธโศปกรณ์ของกองกำลังป้องกันตนเอง (Self Defense Force: SDF)
- ◆ บทบาทระดับทวิภาคี
- ◆ งานด้านข่าวกรอง
- ◆ พัฒนาการฝึกอบรบ
- ◆ ใฝ่ระวัง และปฏิบัติการลาดตระเวนร่วมกัน
- ◆ การตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ระยะกลาง/ ระยะยาว โดยเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงในพื้นที่ป้องกันชิปนาวูธ การกิจทางทะเล อวกาศ โลกไซเบอร์ และการรับมือภัยพิบัติขนาดใหญ่

๒) เสริมสร้างความมั่นคงของกองกำลังสหรัฐฯ

การเพิ่มการจัดการด้านความมั่นคงระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐฯ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับความร่วมมือในเชิงรุกของญี่ปุ่นและสหรัฐฯ ซึ่งญี่ปุ่นตระหนักถึงท่าทีที่เหมาะสมของกองกำลังสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ซึ่งส่วนหนึ่งของความพยายามนี้ คือ การสนับสนุนการตั้งฐานทัพกองกำลังสหรัฐฯ ที่มีประสิทธิภาพ และมีความมั่นคงในญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่อง อาทิ ส่งเสริมการใช้ยุทธโศปกรณ์ร่วมกันของกองกำลังป้องกันตนเองของญี่ปุ่น และสหรัฐฯ แต่ทั้งนี้ ญี่ปุ่นก็มีความพยายามเต็มที่ในการลดผลกระทบของฐานที่ตั้งกองกำลังสหรัฐฯ ที่มีต่อชุมชนท้องถิ่นของญี่ปุ่น โดยเฉพาะบริเวณโอกินาวา ผ่านการย้าย Marine Corps Air Station Futenma (MCAS) ไปยังเกาะกวมตามข้อตกลงทวิภาคีที่มีอยู่

บทส่งท้าย

ในบริบทความมั่นคง การขยับตัวของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นชาติมหาอำนาจ เปรียบเสมือนฟันเฟืองตัวสำคัญที่จะส่งผลให้ชาติต่างๆ ต้องหันกลับมาทบทวนยุทธศาสตร์ของตน เพื่อรองรับกับผลกระทบที่จะเกิดกับผลประโยชน์แห่งชาติ รวมถึงยุทธศาสตร์ความมั่นคงญี่ปุ่น ๒๐๑๓ ซึ่งอาศัยความเป็นชาติพันธมิตรกับสหรัฐฯ มาอย่างยาวนาน จึงได้ให้ความสำคัญกับความร่วมมือด้านความมั่นคง และท่าที รวมถึงยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ เพื่อเป็นการเพิ่มบทบาทด้านความมั่นคงให้มากขึ้น หลังจากที่ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการก้าวเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจมาเป็นเวลานาน แต่อีกนัยยะหนึ่งก็เป็นการเตรียมพร้อมด้านการป้องกันประเทศต่อประเด็นความขัดแย้งระหว่างญี่ปุ่นและจีนในกรณีพิพาททะเลจีนใต้ และทะเลจีนตะวันออก โดยอาศัยกรอบแนวทางการขยายความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างญี่ปุ่นและสหรัฐฯ และด้วยเหตุนี้ มุมมองความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่น และสหรัฐฯ ในยุทธศาสตร์ความมั่นคงของญี่ปุ่นจึงน่าสนใจอย่างยิ่ง เนื่องด้วยถือเป็นยุทธศาสตร์ที่ได้ประโยชน์ร่วมกัน รวมถึงเป็นช่องทางที่สหรัฐฯ จะก้าวเข้าสู่อาเซียน (Pivot to Asia) ...

ข้อมูลอ้างอิง

- National Security Strategy, December 17, 2013, <http://www.cas.go.jp/jp/siryoku/131217anzenhoshou/nss-e.pdf>
- Japan's National Security Strategy and Reactions from China, <http://www.moderntokyoimes.com/2014/01/05/japans-national-security-strategy-and-reactions-from-china/>
- <http://aseanwatch.org>

มหาวิทยาลัยมหิดล
เลขรับ 4168
วันที่ 5-7 ส.ค. 2557
เวลา 15.32

ที่ กท ๐๓๑๗.๕/๒๕๐

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ 3- กท.
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
๖๒ ถนนวิภาวดีรังสิต
เขตดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

๗ มีนาคม ๒๕๕๗

กองวิเทศสัมพันธ์
เลขรับที่ 0524
วันที่ - 7 ส.ค. 2557
เวลา 15.54 น.

เรื่อง เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์สำคัญรายสัปดาห์

เรียน อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

สิ่งที่ส่งมาด้วย เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์สำคัญรายสัปดาห์ หัวขั ๒๔ กุมภาพันธ์ - ๒ มีนาคม ๒๕๕๗

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้จัดทำเอกสารวิเคราะห์สถานการณ์สำคัญรายสัปดาห์ ฉบับที่ ๒๒/๕๗ หัวขั ๒๔ กุมภาพันธ์ - ๒ มีนาคม ๒๕๕๗ เรื่อง “ข้าว” ศักยภาพที่แท้จริงทางการเกษตรของกัมพูชา มีรายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย สรุปได้ดังนี้

๑. กัมพูชากำลังเร่งพัฒนาและผลิตข้าวหอม ด้วยวิธีเกษตรอินทรีย์ ๒ สายพันธุ์ ได้แก่ ข้าวเกษตรอินทรีย์พันธุ์สารวัน (Saravan) ซึ่งพัฒนามาจากศูนย์พัฒนาสายพันธุ์ใน จ.กัมปงธม (Kampong Thom) อยู่ข้าวอยู่ในภาคกลางของประเทศ และข้าวหอมพื้นเมืองพันธุ์ลำดวน (Rumduon) ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นข้าวคุณภาพดีที่สุดในประเทศ มีราคาแพงและยังปลูกได้น้อย โดยผลผลิตเกือบทั้งหมดส่งออกผ่านพ่อค้าคนกลางไปยังตลาดในยุโรปที่รับซื้ออย่างไม่จำกัดปริมาณ

๒. จากการที่กัมพูชาส่งข้าวเข้าไปยังสหรัฐฯ นั้น ผู้นำเข้าข้าวของไทยรายหนึ่งในสหรัฐฯ ระบุว่า ปัจจุบันมีความวิตกกังวลต่อการเข้าสู่ตลาดสหรัฐฯ ของข้าวหอมมะลิกัมพูชามากกว่าการเข้าสู่ตลาดสหรัฐฯ ของข้าวเวียดนาม เนื่องจากข้าวกัมพูชามีกลิ่นหอมที่ใกล้เคียงกับข้าวหอมมะลิไทยและมีกลิ่นหอมมากกว่าข้าวเวียดนาม ซึ่งทำให้ข้าวหอมมะลิไทยสูญเสียส่วนแบ่งการตลาดส่วนหนึ่งให้กับผู้บริโภคเชื้อสายชนกลุ่มน้อย และผู้บริโภคกลุ่มอื่นที่นิยมรสชาติของข้าวกัมพูชา

๓. มุมมองต่ออาเซียน อาเซียนจะสามารถมีบทบาทโดดเด่นด้านความมั่นคงทางอาหาร เนื่องจากอาเซียนได้ให้การรับรองกรอบแผนบูรณาการความมั่นคงทางอาหารของอาเซียน และแผนกลยุทธ์ความมั่นคงด้านอาหารของอาเซียนในปี ๒๕๕๒ อย่างไรก็ตาม สปป.ลาว เมียนมาร์ และกัมพูชา ยังขาดแผนกลยุทธ์ความมั่นคงด้านอาหารของตน ดังนั้น สปป.ลาว เมียนมาร์ และกัมพูชา ควรต้องเพิ่มมาตรการด้านความมั่นคงทางอาหารที่ชัดเจนขึ้นเพื่อรองรับการก้าวสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน ที่ต้องร่วมมือกันให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น โดยอาเซียนจะต้องมุ่งดำเนินการตามแผนงานที่เกี่ยวข้อง และเน้นการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ทันสมัย ในภาคการเกษตรภายใต้ความร่วมมือระหว่างประเทศ และเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อกรุณาพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

พลตรี

๒๕๖๓๓

(ไชยอนันต์ จันทคุณานุรักษ์)

กองภูมิภาคศึกษา

ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

โทร./โทรสาร ๐ ๒๒๗๕ ๕๗๑๖

SSC ASEAN Weekly Focus

บทความวิเคราะห์สถานการณ์ยุทธศาสตร์และความมั่นคงของอาเซียนรายสัปดาห์ ฉบับที่ ๒๒/๕๗ (๒๔ ก.พ. - ๒ มี.ค.๕๗)

“ข้าว” ศักยภาพที่แท้จริงทางการเกษตรของกัมพูชา

“เมื่อปี ๒๕๕๕ ที่ผ่านมา ไทยเสียแชมป์ ๓๐ ปี ของการเป็นผู้นำการส่งออกข้าว และเป็นการเสียแชมป์ข้าวหอมคุณภาพดีที่สุดในโลกเป็นปีที่ ๒ ติดต่อกัน การประกวดข้าว ในการประชุมข้าวโลก (World Rice Conference: WRC) เมื่อปี ๒๕๕๔ ที่นครโฮจิมินห์ ประเทศเวียดนาม ข้าวพม่า พันธุ์เพิร์ล ปอร์วาน (Pearl Paw San) ควารางวัล อันดับ ๑ ต่อมาในการประกวด เมื่อปี ๒๕๕๕ ที่บาห์ลี ประเทศอินโดนีเซีย ข้าวกัมพูชา พันธุ์หอมดอกกำดวน ควารางวัลที่ ๑ และข้าวหอมกัมพูชาได้รับรางวัลข้าวที่ดีที่สุดของโลกอีกในปี ๒๕๕๖ ซึ่งนับได้ว่า “ข้าวหอมดอกมะลิ” ของกัมพูชาได้ครองแชมป์ข้าวดีที่สุดในโลกเป็นปีที่สองติดต่อกัน”

กัมพูชากำลังเร่งพัฒนาและผลิตข้าวหอม ๒ สายพันธุ์ ด้วยวิถิเกษตรอินทรีย์ โดยในนั้นมี ๑ สายพันธุ์ได้รับการรับรองมาตรฐานจากเยอรมนี กับอีก ๑ สายพันธุ์ ที่หลายประเทศในยุโรปปรับซื้อไม่อันด้วยกลิ่นหอมจัดและรสชาตินุ่มนวล ซึ่งสถาบันที่มีชื่อเสียงในการรับรองมาตรฐานสินค้าการเกษตรแห่งเยอรมนี หรือ BCS OKO-GARANTIE เพิ่งจะรับรองข้าวเกษตรอินทรีย์พันธุ์สารวัน (Saravan) ของกัมพูชา ทำให้สามารถเข้าสู่ตลาดเยอรมนีได้ ข้าวสายพันธุ์นี้พัฒนามาจากศูนย์พัฒนาสายพันธุ์ใน จ.กัมปงธม (Kampong Thom) อยู่ทางตอนใต้ในภาคกลางของประเทศ กัมพูชายังมีข้าวหอมพื้นเมืองพันธุ์ลำดวน (Rumduon) ซึ่งเป็นข้าวเจ้าเมล็ดเล็ก กลิ่นหอมจัด รสนุ่มนวล ซึ่งข้าวหอมพื้นเมืองลำดวนได้ชื่อว่าเป็นข้าวคุณภาพดีที่สุดในประเทศ มีราคาแพงและยังปลูกได้น้อย เกือบทั้งหมดส่งออกผ่านพ่อค้าคนกลางโดยตลาดในยุโรปปรับซื้ออย่างไมอัน ซึ่งส่งเสริมให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูกข้าวหอมลำดวน เพื่อให้ได้ปริมาณน้ำมันหรือแอสแตน เนื่องจากจำหน่ายได้ราคาดีมากในตลาดโลก กำปงธมจึงเป็นบ้านเกิดของข้าวหอมสารวัน แต่ข้าวหอมลำดวนเพาะปลูกได้ในหลายพื้นที่รวมทั้งกำปงธม กัมโปต (Kampot) กับโพธิสัตย์ (Pursat) ในภาคใต้ และพระตะบอง (Battambang) ทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ด้วย ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าย่อมจะจำหน่ายได้ราคาดีไม่แพ้ข้าวหอมมะลิของไทยกับข้าวหอมอีก ๒ สายพันธุ์ที่ปลูกในเขตลุ่มแม่น้ำแดงในภาคเหนือเวียดนาม ซึ่งทั้งหมดยังผลิตได้ปริมาณน้อย บริษัทผู้ค้าข้าวบางแห่งในกัมพูชาได้ขุมพัฒนาข้าวหอม “นางมะลิ” (Neang Malis) เพื่อส่งออกไปยังตลาดสหรัฐฯ ซึ่ง สมเด็จจา ฮุนเซน นายกรัฐมนตรีกัมพูชาถือว่าเป็นจุดแข็งที่แท้จริงของประเทศ และยังเรียกร้องให้ทุกภาคส่วนขยายการพัฒนาเศรษฐกิจออกไปยังแขนงอื่นๆ เพื่อลดการพึ่งพาอุตสาหกรรมตัดเย็บเสื้อผ้าส่งออกกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อันเป็นรายได้ให้อยู่อันดับ ๑ และ ๒ ของประเทศ และกล่าวว่า การเกษตรเป็นศักยภาพที่แท้จริงของกัมพูชา ขณะที่รายได้จากสองอุตสาหกรรมหลักมีความเสี่ยงสูงเนื่องจากต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยนอกประเทศ

กัมพูชามั่นใจว่าปีนี้ “ข้าวหอมดอกมะลิ” จะครองแชมป์ข้าวดีที่สุดในโลกอีกปี ทางการกัมพูชา หวังว่าข้าวหอมของตนจะได้ครองเบอร์หนึ่งในการประชุมข้าวโลก (TRT World Rice Conference ๒๐๑๓) โดยกัมพูชาได้คัดเลือกข้าวหอมดอกมะลิ (Jasmine Rice) ที่มีกลิ่นหอม และ

รสชาติดีเป็นพิเศษเข้าประกวด และหวังว่าจะเป็นส่วนหนึ่งในการเผยแพร่ข้าวของประเทศให้ตลาดโลกรู้จักกว้างขวางมากยิ่งขึ้น การประชุมประจำปีจะเริ่มขึ้นวันที่ ๑๙ พ.ย.๒๕๕๗ ที่เขตปกครองพิเศษฮ่องกง ซึ่งปีนี้เป็นปีที่ ๕ โดยข้าวที่ส่งเข้าประกวดอาจรวมถึง “ข้าวดอกมะลิ” และ “ข้าวหอมดอกกำดวน” ซึ่งข้าวหอมดอกมะลิ หรือ ผกามลิส (Phka Malis) เป็นหนึ่งในบรรดาข้าวหอม ๓ - ๔ ชนิดที่ปลูกในกัมพูชา

เศรษฐกิจของกัมพูชาในเดือนเมษายน ๒๕๕๖ พบว่าการส่งออกข้าวเพิ่มขึ้น โดยใน ๑๐ เดือนแรกของปี ๒๕๕๖ (มกราคม - ตุลาคม) กัมพูชาส่งออกข้าวสารรวม ๒๙๔,๑๕๔ ตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๐๑.๑๙ โดยตลาดส่งออกข้าวหลัก คือ โปแลนด์ จำนวน ๔๙,๗๐๗ ตัน รองลงมาได้แก่ ฝรั่งเศส มาเลเซีย ไทย เนเธอร์แลนด์ และจีน ทั้งนี้ ราคาส่งออกข้าวในเดือนตุลาคม ๒๕๕๖ ข้าวหอมมะลิ ๕% ราคาตันละ ๙๒๕ ดอลลาร์ฯ ส่วนข้าวแอสแตม และข้าวขาว ๕% มีราคาสูงขึ้นประมาณตันละ ๕ - ๑๐ ดอลลาร์ฯ ทั้งนี้ ในด้านของเศรษฐกิจระหว่างกัมพูชาและต่างประเทศนั้น กระทรวงการต่างประเทศของฟิลิปปินส์มีการลงนามความตกลงระหว่างฟิลิปปินส์และกัมพูชา เพื่อเป็นการเปิดทางให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับความมั่นคงทางด้านอาหารของฟิลิปปินส์สามารถนำเข้าข้าวจากกัมพูชาในระยะเวลา ๒ ปีข้างหน้า ผ่านบริษัท Green Trade ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวงพาณิชย์ของกัมพูชาและทำหน้าที่คล้ายกับองค์การคลังสินค้า และได้มีการลงนามระหว่างบริษัทข้าวของกัมพูชา และบริษัทของเกาหลีใต้ โดยทั้ง ๒ บริษัทจะทำงานร่วมกันส่งออกข้าวกัมพูชาไปยังเกาหลีใต้และประเทศอื่นๆ ในเอเชีย ปัจจุบันมีบริษัท ๘๔ แห่ง ในกัมพูชาส่งออกข้าวไปยัง ๖๖ ประเทศทั่วโลก โดยผู้ซื้อข้าวรายใหญ่จากกัมพูชา คือ ฝรั่งเศส โปแลนด์ มาเลเซีย เนเธอร์แลนด์ และจีน ทั้งหมดเป็นผลมาจากความพยายามในการส่งเสริมอุตสาหกรรมข้าวของประเทศ ผนวกกับความต้องการในตลาดโลกที่เพิ่มสูงและก่อนหน้านี้ กลุ่มบริษัท กวางซี กั๋วหง ดีเวลลอปเม้นท์ คอร์ป (Guangxi Guohong Development Corp.) เป็นบริษัทจีนที่ไปตั้งโรงงานแปรรูปข้าวอยู่ในประเทศกัมพูชา และเป็นโครงการต้นแบบการลงทุนแปรรูปสินค้าเกษตรในต่างประเทศ ของวิสาหกิจกวางซี ซึ่งอำนาจซื้อของชาวจีนมีการขยายตัวตามความต้องการบริโภคที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น อีกทั้งข้าวกัมพูชาก็มีชื่อเสียงและคุณภาพเทียบเท่ากับข้าวหอมไทย จึงเป็นช่องทาง หรือโอกาส

ทางการตลาดในการส่งออกข้าวกัมพูชามายังจีนแผ่นดินใหญ่ ข้าวจึงได้กลายเป็นประเด็นความร่วมมือใหม่ทางเศรษฐกิจการค้าระหว่างกัมพูชาและจีน ข้าวกัมพูชาที่วางจำหน่ายอยู่ในตลาดกว้างซีมีอยู่ ๕ ตราสินค้า ได้แก่ LangDao , XianLi , JinJianXiang , DongLiSa และ MaDeWang ในปี ๒๕๕๓ รัฐบาลกัมพูชาได้ให้การรับรองนโยบายข้าวฉบับใหม่ ภายใต้คำขวัญ "Rice White Gold" ทำให้การผลิตและส่งออกข้าวของกัมพูชาขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยข้าวกัมพูชาจะเน้นจุดขายว่า เป็นข้าวเกษตรอินทรีย์ ปลอดภัย สารพิษ ปลอดภัยแม่แลง ปลอดภัยเคมี ปลอดภัย GMO และความเป็นที่ยึด เพื่อใช้ในโครงการพัฒนาการค้าข้าว และระดับโลก และการเพิ่มความมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือน และระดับประเทศ ซึ่งจะดำเนินไปจนกระทั่งปี ๒๕๖๒

เกิดอะไรขึ้นกับข้าวหอมมะลิของไทยที่เคยได้รับการยอมรับไปทั่วโลกว่ามีความหอมุ่มมากที่สุด มีหนึ่งเหตุผล คือ ผลกระทบจาก "โครงการรับจำนำข้าว" ที่ช่วยให้ชาวนามีรายได้มากขึ้น เนื่องจากแรกเริ่มเดิมทีชาวนาไทยรู้จักแต่ปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองหรือที่เรียกว่า ข้าวพันธุ์ไวแสง ต่อมามูลนิธิฟอร์ด และมูลนิธิรีอ็อกกีเฟลเลอร์ ร่วมมือจัดตั้ง สถาบันวิจัยนานาชาติ หรือ อีร์ (IRRI) ขึ้นที่ประเทศฟิลิปปินส์ ในปี ๒๐๑๓ เพื่อต้องการวิจัยพันธุ์และการผลิตข้าวที่ให้ผลผลิตสูงพอเพียงต่อการบริโภค คือ พันธุ์ข้าวไม่ไวแสง รหัส IR8 และถูกขนานนามให้เป็นข้าวพันธุ์มหัศจรรย์ต้นเดียวแตกกอได้ดี ปลูกได้ทั้งนาปี นาปรัง ให้ผลผลิตไร่ละ ๑ ตัน แต่ข้าวพันธุ์นี้มีคุณสมบัติพิเศษในการตอบสนองต่อปุ๋ยซึ่งจะให้ผลผลิตสูง ข้าวพันธุ์นี้จึงได้รับความนิยม เกษตรกรจึงเน้นผลิตข้าวให้มากเข้าไปเพื่อส่งออก และเป็นปฐมบทของนโยบายรัฐบาล ที่เน้นส่งเสริมการปลูกในเชิงปริมาณ

ผลกระทบของ "ข้าวหอมมะลิ" กัมพูชาต่อประเทศไทย

กัมพูชาส่งข้าวเข้าสหรัฐฯ มานานแล้ว แต่เริ่มตั้งแต่ปี ๒๐๑๐ เป็นต้นมา กัมพูชาสามารถส่งข้าวคุณภาพดีและได้มาตรฐานของ FDA เข้าประเทศสหรัฐฯ เพิ่มมากขึ้นจนเกิดการค้าข้าวอย่างจริงจังกับสหรัฐฯ โดยในระยะ ๑๐ เดือนแรก (มกราคม - ตุลาคม) ของปี ๒๐๑๑ สหรัฐฯ นำเข้าข้าวจากกัมพูชารวมทั้งสิ้น ๑.๖ ล้านกิโลกรัม โดยเฉพาะข้าวเมล็ดยาวที่มีกลิ่นหอมนั้นหมายถึงว่าเป็นข้าวหอมมะลิ ซึ่งข้าวเมล็ดยาวนำเข้าจากกัมพูชาทั้งหมดที่วางตลาดค้าปลีกในสหรัฐฯ ขณะนี้จะระบุบนถุงว่าเป็น "ข้าวหอมมะลิกัมพูชา" (Jasmine Rice of Cambodia) ทั้งนี้ ผู้นำเข้าข้าวรายใหญ่ของไทยรายหนึ่งในสหรัฐฯ ระบุว่า ค่อนข้างจะวิตกกังวลกับการเข้าสู่ตลาดสหรัฐฯ ของข้าวหอมมะลิกัมพูชามากกว่าการเข้าสู่ตลาดสหรัฐฯ ของข้าวเวียดนาม เพราะเห็นว่าข้าวกัมพูชามีกลิ่นที่ใกล้เคียงกับข้าวหอมมะลิไทย และมีกลิ่นแรงกว่าข้าวเวียดนาม ผลกระทบอันแรกของการขยายตัวของข้าวหอมมะลิกัมพูชาในตลาดสหรัฐฯ คือ ข้าวหอมมะลิไทยจะสูญเสียส่วนแบ่งตลาดจำนวนหนึ่งที่เป็นผู้บริโภคเชื้อสายคนกลุ่มน้อยที่นิยมบริโภคข้าวกัมพูชาและผู้บริโภคกลุ่มอื่นที่นิยมรสชาติของข้าวกัมพูชา

"ข้าว" กัมพูชากับความมั่นคงทางอาหารอาเซียน

ความมั่นคงทางอาหารเป็นความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ เพราะมนุษย์ทุกคนต้องบริโภคอาหาร องค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้ให้คำจำกัดความของ "ความมั่นคงของอาหาร" คือ อาหารต้องมีพอเพียง อาหารต้องปลอดภัย และต้องมีโภชนาการที่พอเพียงต่อการเจริญเติบโต เนื่องจากทรัพยากรบนโลกนี้มีอยู่อย่างจำกัด การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ จะมีส่วนสนับสนุนให้เกิดความมั่นคงทาง

อาหารมากขึ้น ในทำนองเดียวกัน หากในชุมชนอาเซียน ซึ่งแต่ละประเทศมีทรัพยากรที่แตกต่างกัน มาแลกเปลี่ยนกันจะทำให้สังคมในอาเซียนได้ประโยชน์ร่วมกันมากยิ่งขึ้น เกิดองค์ความรู้เพิ่มพูนขึ้น และความมั่นคงทางอาหารก็จะเพิ่มขึ้น อาเซียนกับการเพิ่มความมั่นคงทางอาหาร ในปี ๒๕๕๘ ที่สมาชิกกลุ่มอาเซียนจะมีการรวมตัวกันเป็นประชาเศรษฐกิจอาเซียนอย่างสมบูรณ์ นับเป็นการสร้างตลาดในภูมิภาคให้มีการขยายตัวมากขึ้น ดังนั้น อาเซียนยังเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่ของโลก

"ความมั่นคงทางอาหาร (food security)" เป็นประเด็นเชิงนโยบาย ที่กำลังถูกท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาในระดับโลก ที่ประเทศไทยและประเทศสมาชิกอาเซียนต้องตระหนัก ทั้งในเชิงโอกาสและภัยคุกคาม เนื่องจากดินแดนแห่งนี้มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นอู่ข้าวอู่น้ำของโลก แต่ยังมีประชาชนส่วนหนึ่งในภูมิภาคนี้ที่ยังมีรายได้ต่ำและขาดความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงทางอาหารจึงเป็นประเด็นเชิงนโยบายการพัฒนาที่มีความสำคัญ ทั้งนี้ ภูมิภาคอาเซียนเป็นแหล่งผลิตและส่งออกอาหารที่สำคัญของโลก ประกอบด้วย ข้าว มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย ปาล์มน้ำมัน การปศุสัตว์ ไข่ และหมู อาเซียนจึงสามารถมีบทบาทโดดเด่นด้านความมั่นคงทางอาหาร ที่ผ่านมามีผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองกรอบแผนบูรณาการความมั่นคงทางอาหารของอาเซียน และแผนกลยุทธ์ความมั่นคงด้านอาหารของอาเซียนในปี ๒๕๕๒ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกิจกรรมความมั่นคงทางอาหาร แต่พบว่า สปป.ลาว เมียนมาร์ และกัมพูชา ยังขาดแผนกลยุทธ์ความมั่นคงด้านอาหารของตน ดังนั้น การรวมตัวของอาเซียน สปป.ลาว เมียนมาร์ และกัมพูชา จะต้องเพิ่มมาตรการด้านความมั่นคงทางอาหารที่ชัดเจนขึ้น ภายใต้แผนงานเพื่อก้าวสู่ความเป็นประชาคมอาเซียน ที่ต้องให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น โดยมุ่งดำเนินการตามแผนงานที่เกี่ยวข้อง ที่เน้นการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มผลิตภาพภาคเกษตรภายใต้ความร่วมมือระหว่างประเทศ และให้ภาคเอกชนได้ เข้ามามีบทบาทมากขึ้น

อ้างอิง

- ♦ <http://www.thairath.co.th>
- ♦ <http://www.thai-aec.in.th>

